

Πενήντα χρόνια από τον Κώδικα Αυτοδιοίκησης της ΠΕΕΑ

Αύγουστος 1944 - Αύγουστος 1994

Του Π. Παπαγιάννη

«Ορκίζομαι, ότι θα εκτελέσω πιστά τα καθήκοντά μου, σαν μέλος του Εθνικού Συμβουλίου, έχοντας σαν γνώμονα το συμφέρον της Πατρίδας μου και του Ελληνικού Λαού. Ότι θα αγωνιστώ με αυτοθυσία, για την απελευθέρωση της χώρας μας απ' το ζυγό των κατακτητών, ότι θα υπερασπίζω παντού και πάντοτε τις λαϊκές ελευθερίες και θα είμαι παραστάτης και οδηγός του λαού στον αγώνα για την λευτεριά του και τα κυριαρχικά του δικαιώματα».

Στις 27 Μάη 1944, το Εθνικό Συμβούλιο (η Βουλή της Αντίστασης) από 184 εκλεγμένους, από τις διάφορες περιοχές, εθνοσυμβούλους και με τη συμμετοχή 22 βουλευτών, της διαλυμένης από το Μεταξά Βουλής του 1936 (πού δήλωσαν συμμετοχή) ψήφισε το συνοπτικό «Σύνταγμα της ΕΑΜικής Αντίστασης» – το γνωστό «ψήφισμα των Κορυσκάδων» και καθόρισε «τον τρόπο (άσκησης) όλων των εξουσιών στην Ελεύθερη Ελλάδα».

Στο άρθρο 2 κατοχυρώνονται συνταγματικά η Λαϊκή Κυριαρχία και η Αυτοδιοίκηση: «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαό και ασκούνται από το λαό. Η Αυτοδιοίκηση και η Λαϊκή Δικαιοσύνη είναι θεμελιώδεις θεσμοί του δημόσιου βίου των Ελλήνων». Στην εισήγηση του ψηφίσματος η Αυτοδιοίκηση ανακηρύσσεται σε «θεμελιώδη θεσμό», «φυτώριο, της λαϊκής δημοκρατίας, θεμελίωση και ανάπτυξη της λαϊκής κυριαρχίας» και το ψήφισμα Α' (το νέο σύνταγμα) «Ληξιαρχική πράξη γέννησης της καινούργιας Λευτεριάς».

Και «κατ' επιταγήν» του συντάγματος με εισήγηση του Γ. Σιάντου (Γραμματέα - υπουργού Εσωτερικών), της ΠΕΕΑ - Πολιτικής Επιτροπής Εθνικής Απελευθέρωσης - της κυβέρνησης της εκλεγμένης από το Εθνικό Συμβούλιο, «στο παραχρήμα» εντός διμήνου από τη συνταγματική επιταγή (κάνετε μια σύγκριση με τις χθεσινές και σημερινές «συνταγματικές επιτα-

γές») καταρτίζεται, συζητείται και στις 11.8.44 ψηφίζεται «εν πολέμω» ο Κώδικας Αυτοδιοίκησης της ΠΕΕΑ: Η Πράξη 55!

Στην αίθουσα που συνεδρίαζε το Συμβούλιο διαβάζονταν «Επίδauρος 1821 - Κορυσχάδες 1944». Ο εισηγητής εισηγήθηκε τον κώδικα ως προϊόν «του εθνικού λαϊκού δημοκρατικού κινήματος» και χαρακτήρισε την Αυτοδιοίκηση ως «την αυθόρμητη εκδήλωση μιας βαθιάς τάσης του ελληνικού λαού, ενός πηγαίου δημοκρατικού πνεύματος, που συνδέει τη σημερινή πραγματικότητα με την πιο γνήσια (κοινοτική) παράδοση.

Στις 15 Αυγούστου 1944 στο «Εθνικό Τυπογραφείο»(;) κάπου στ' Άγραφα, τρεις ημέρες μετά, στο «Δελτίο πράξεων και αποφάσεων» της ΠΕΕΑ, «ΦΕΚ» 17 θα λέγαμε, δημοσιεύεται - υλοποιείται η επιταγή του συντάγματος - παίρνει ισχύ νόμου. «Η πράξη αυτή ισχύει από τη δημοσίευσή της» (άρθρο 83, 3).

Στο ίδιο άρθρο 2 διαβάζουμε:

...«Οι πρώτες εκλογές των οργάνων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σύμφωνα με τον κώδικα αυτόν, θα γίνουν το τελευταίο δεκάημερο του Οκτωβρίου 1944. Η ημέρα θα οριστεί με απόφαση του γραμματέα Εσωτερικών.

Στις 18.8.1944 ο γραμματέας Εσωτερικών ορίζει με απόφασή του, ως ημέρα εκλογών οργάνων αυτοδιοίκησης Πρώτου και Δεύτερου βαθμού την 29 Οκτωβρίου 1944 και τις σχετικές διαδικασίες για τη διεξαγωγή τους...

Ληξιαρχική πράξη ενός...προαναγγεληθέντος θανάτου

Τέλος 1943. Ο Βρετανός πρεσβευτής Λίπερ στην κυβέρνηση του: «Πάντες οι νομιμόφρονες πολιτικοί ηγέτες» ζήτησαν την κατάργηση «των εγκατασταθεισών βία πολιτικών και άλλων αρχών υπαίθρου». Και το πέτυχαν αργότερα, με «ξένη βία». Με τη βοήθεια του άλλου Βρετανού: Του στρατηγού Σκόμπι!

Τυπική ληξιαρχική πράξη θανάτου η υπ' αριθ. 58422 από 1.12.1944 εγκύκλιος του υπουργείου Δικαιοσύνης, της πρώτης «μεταπελευθερωτικής»(!) κυβέρνησης της Αθήνας.

Η Κυβέρνηση της Αντίστασης (του βουνού), η ΠΕΕΑ, η κυβέρνηση της Ελεύθερης Ελλάδας και των «κωδικών της

Αντίστασης» είχε και αυτή «τελειώσει»... Και το «Εθνικό Τυπογραφείο» της Ελεύθερης Ελλάδας, όπου τυπώθηκε στις 15.8.44, η Πράξη 55, ο Κώδικας Αυτοδιοίκησης», είχε και αυτό «τελειώσει»...

Η τυπογραφική μηχανή Boston, που μεταφέρθηκε κομμάτι - κομμάτι παράνομα από την Αθήνα και... «βγήκε κλέφτης στ' Άγραφα», κατασχέθηκε «ως προερχομένη εκ λεηλασιών»(!!!) και πετάχτηκε τον Απρίλη του 1945, σα παλιό σιδερικό από τους «παλητατζήδες της ιστορία μας» στη Λαμία, πίσω από την Εθνική Τράπεζα, δίπλα στην έδρα της τότε στρατιωτικής διοίκησης...

Κάπου εκεί κοντά ο Άρης σημαδεύει την ιστορία της Ελλάδας. Κάποιοι, θέλησαν να τον αποκεφαλίσουν και για δεύτερη φορά... «Καλύτερα, φουσκωμένα κύματα, να πνίξουν την πατρίδα μου... καλύτερα, καλύτερα, παρά προστάτας να 'χωμεν» (Κάλβος).

Le cadavre est par terre – Les idées sont debout

Ο νεκρός κείται κατά γης. Οι ιδέες μένουν όρθιες (Β. Ουγκώ).

Ο Χ. Καλατζής, στο δοκίμιό του «Ιδεολογική Επιτομή της Νομοθεσίας της Εθνικής Αντίστασης» (επιθεώρηση Τέχνης, Τόμος ΙΕ 67-68 – Τεύχος αφιερωμένο στην Εθνική Αντίσταση) έγραφε:

«Η νομοθεσία της Εθνικής Αντίστασης, ήταν πρόοδος ολόκληρης ιστορικής εποχής, μεγάλο θήμα στην ιστορία των πολιτικών θεσμών της χώρα. Νομοθεσία αναδημιουργική, έδωσε λύση σε βασικά προβλήματα του ελληνισμού. Άνοιξε τον κλεισμένο δρόμο του '21 προς τη λαϊκή δημοκρατία και έφερε πιο ψηλά την νεοελληνική προοδευτική ιδεολογία... Οι νέες αρχές που διέπουν αυτούς τους θεσμούς επαναθεμελιώνουν την εξουσία του λαού, με μια νέα κατοχύρωσή της (θεωρητικά ως τότε) αναγνώρισης της αναπαλλοτρίωτης και πρωτογενούς λαϊκής κυριαρχίας και το δέσιμό της με την πλατιά άσκηση αυτών των εξουσιών απ' το λασό», που τελικά θα έλεγα, δεν είναι ο «χαρτισμός» των διακηρύξεων αλλά η βίωση

της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των πολιτικών, ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων από τον πολίτη – τον εργαζόμενο – τον άνθρωπο που ξανάδεσε την σπασμένη σχέση:

Πηγή εξουσίας (λαϊκή κυριαρχία) – άσκηση εξουσίας. «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το λαο ΚΑΙ ασκούνται από το λαό».

Ο Γουντχάους - Κρις, αρχηγός της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην ελεύθερη Ελλάδα την εποχή της αντίστασης, στο βιβλίο του «Το μήλο της Έριδος», το 1958 γράφει: «Τα πλεονεκτήματα του πολιτισμού και της κουλτούρας εξεχύθησαν στα βουνά για πρώτη φορά. Σχολεία, τοπικές κυβερνήσεις, δικαστήρια και κοινωφελείς υπηρεσίες, προς το κοινό καλό, τα οποία ο πόλεμος ανέστειλε, ετέθησαν πάλι σε λειτουργία. Θέατρα, εργαστήρια, κοινοβουλευτικές συγκεντρώσεις άρχισαν για πρώτη φορά...

Το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ (ακολουθούμενο από κάποια απόσταση από τις μικρότερες οργανώσεις) άνοιξε ένα δρόμο στη δημιουργία ενός πράγματος που οι κυβερνήσεις της Ελλάδος παραμέλησαν...».

Ήταν μια επιμνημόσυνη αναγνώριση. Είχε όμως τη σημασία της για την αποφόρτιση από τις πολιτικές εμπάθειες και προκαταλήψεις εκείνης της εποχής.

Ο συγγραφέας του βιβλίου, με την άλλη του ιδιότητα, είχε προσυπογράψει στις 10.8.1943 την υπ' αριθ. 6 απόφαση του κοινού Γεν. Στρατηγείου «επί θεμάτων αυτοδιοικήσεως».

ΣΗΜΕΡΑ, 50 χρόνια μετά (που κάποιοι φοβούνται την αποκέντρωση – ένα βήμα μπροστά, δύο βήματα πίσω) οι υποθήκες της Αντίστασης και του «Κώδικα Αυτοδιοίκησης» της ΠΕΕΑ φωνάζουν στη θεσμική μας ιστορία με μια ιδιαίτερη επικαιρότητα. Και πιο κάτω δίνονται δείγματα θεσμικά έτσι για σύγκριση...

Α. Πολιτικό Σύστημα και Αυτοδιοίκηση στην Αντίσταση

Ο θεσμός της Αυτοδιοίκησης όπως και όλη η νομοθεσία της Αντίστασης θεμελιώνεται (ή επιβεβαιώνεται αναδρομικά θα έλεγα) στις πολιτειακές και συνταγματικές αρχές του Α' Ψηφίσματος του «Συντακτικού» Εθνικού Συμβουλίου:

– Η λαϊκή κυριαρχία πηγή πάσης εξουσίας και αρχής.

- Οι λαϊκές ελευθερίες είναι ιερές και απαραβίαστες.
- Η ισονομία και ισοπολιτεία των ανδρών και γυναικών της Ελλάδας.

(Σημ.: Μόλις το 1952 «επίσημα» οι γυναίκες αποκτούν δικαίωμα ψήφου και πρόσφατα «διαγκωνίζονται» για την κατοχύρωση της ισότητας, «της ισονομίας και ισοπολιτείας»).

- Η εργασία, βασική κοινωνική λειτουργία, «δημιουργεί δικαίωμα για την απόλαυση όλων των αγαθών της ζωής».

- «Επίσημη γλώσσα για όλες τις εκδηλώσεις της δημόσιας ζωής και για όλους τους βαθμούς της εκπαίδευσης είναι η γλώσσα του Λαού». (Από το πολίτευμα του Ρήγα ως το ψήφισμα των Κορυσμάδων πέρασαν 150 χρόνια...).

- Και τέλος η Αυτοδιοίκηση (και η Λαϊκή Δικαιοσύνη) ανακηρύσσονται θεμελιώδεις θεσμοί του δημοσίου βίου, κατοχυρώνονται συνταγματικά(...).

Ο κώδικας της ΠΕΕΑ

Η αιτιολογική έκθεση που συνοδεύει τον κώδικα κινείται σε τρεις άξονες:

- Η αποκέντρωση με αυτοδιοίκηση αποτελεί την οργανική επιλογή για το Λαοκρατικό διοικητικό σύστημα.

- Το ενιαίο δημοσιονομικό σύστημα με την κατάργηση του λαβύρινθου της πολλαπλής φορολογίας, κύριας, πρόσθετης, δημόσιας, δημοτικής και την καθιέρωση της συνολικής φορολογίας ανεξάρτητα από την κατανομή της.

Τα ανταποδοτικά τέλη και δικαιώματα εντάσσονται στη φιλοσοφία της συλλογικής κατανάλωσης και αποτελούν το χρηματικό αντίτιμο που δικαιούνται να επιβάλλουν οι ΟΤΑ αντί (άλλης μορφής φορολογίας) για τη χρήση υπηρεσιών, έργων ή κτημάτων τους από τους κατοίκους χρήστες «της συλλογικής παραγωγής και κατανάλωσης».

- Η Αυτοδιοίκηση γίνεται βασικός συντελεστής τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης και έχει την αντίστοιχη ευθύνη, τοπικά και περιφερειακά, του δημόσιου τομέα της οικονομίας. Εδώ αξίζει να μνημονεύσουμε ένα «κλασικό» θα έλεγα κομμάτι της

αιτιολογικής έκθεσης που προσδιορίζει τις αρχές τις οικονομικής παρέμβασης των ΟΤΑ και σηματοδοτεί το ρόλο του δημόσιου τομέα, με ιδιαίτερη σημασία και για σήμερα που «βάλλεται» από διάφορες πλευρές ο δημόσιος τομέας(...).

Βαθμοί Αυτοδιοίκησης – Αποκέντρωση – Αποσυγκέντρωση

Με την πράξη 23 της ΠΕΕΑ, την πράξη για τη διοίκηση των περιοχών και την πράξη 55 για τον «Κώδικα Αυτοδιοίκησης», διαμορφώνεται το διοικητικό σύστημα της Ελεύθερης Ελλάδας με τρεις διοικητικές περιφέρειες: Δήμος - Κοινότητα Α' βαθμίδα, Επαρχία Β' βαθμίδα και Περιοχή Γ' βαθμίδα.

Η διοίκηση στην περιοχή είναι πολυμελής και «αποσυγκεντρωτική» και ασκείται από όργανα που εκλέγονται απ' ευθείας από το λαό.

Αρμοδιότητες

Οι αρμοδιότητες που δίνονται στην Αυτοδιοίκηση είναι «απεριόριστες» γράφει η αιτιολογική έκθεση. Και στα άρθρα 7, 24 και 54 διαβάζουμε:

Το Κοινοτικό Συμβούλιο:

Γενικά, ρυθμίζει τις υποθέσεις ομαδικής ανάγκης και συμφέροντος και ειδικότερα:

α) Διοικεί και διαχειρίζεται την κοινοτική περιουσία και κάθε άλλη περιουσία που της έχει ανατεθεί η διαχείριση.

β) Φροντίζει να δημιουργηθούν πόροι της Κοινότητας και να αναπτυχθεί η οικονομία του χωριού, μέσα στο γενικό σχέδιο του κράτους και σε συνεργασία με τις συνεταιριστικές και άλλες επαγγελματικές ή οικονομικές οργανώσεις.

γ) Φροντίζει για να καλυτερέψει και να εξασφαλιστεί η υγεία του χωριού καθώς και η μόρφωση και ηθική ανάπτυξη του λαού.

δ) Οργανώνει υπηρεσίες κοινωνικής ωφέλειας (φωτισμού,

ύδρευσης, συγκοινωνίας κ.λπ.) που μπορούν να παρουν προνομιακό χαρακτήρα.

ε) Οργανώνει κοινές υπηρεσίες χρήσιμες στους κατοίκους χωρίς να εμποδίζεται η επαγγελματική ελευθερία.

Όμοια και το Δημοτικό Συμβούλιο με την προσθήκη της ευθύνης «Κανονισμού και συντονισμού της δράσης των συνοικιακών συμβουλίων». Στις υπηρεσίες κοινωνικής ωφέλειας αναφέρεται και η θέρμανση.

Το Επαρχιακό Συμβούλιο

Διοικεί όλες τις υποθέσεις της επαρχίας. Στην επαρχιακή αυτοδιοίκηση υπάγονται:

α) Η διοίκηση και διαχείριση της περιουσίας της επαρχίας και η δημιουργία πόρων της επαρχίας.

β) Τα δημόσια έργα για την ανάπτυξη των πλουτοπαραγωγικών πηγών της επαρχίας.

γ) Η δημόσια υγεία.

δ) Η μορφωτική και ηθική ανάπτυξη του λαού.

ε) Η οργάνωση υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, κ.λπ., όπως και η οργάνωση υπηρεσιών γενικά χρήσιμων στους κατοίκους της επαρχίας.

στ) Η εποπτεία και έλεγχος κρατικών υπηρεσιών της επαρχίας όπου σχετίζονται με την Αυτοδιοίκηση.

ζ) Η εποπτεία και η καθοδήγηση των Αυτοδιοικήσεων πρώτου βαθμού.

η) Ο έλεγχος των πράξεων της επαρχιακής επιτροπής και

θ) Η κατανομή των πιστώσεων του ειδικού Ταμείου Τοπικής Αυτοδιοίκησης στους ΟΤΑ πρώτου βαθμού.

Αυτοτέλεια - Αυτονομία

Οι αποφάσεις των αιρετών οργάνων είναι εκτελεστές. Ο έλεγχος σκοπιμότητας καταργείται, ο έλεγχος νομιμότητας γίνεται από το Επαρχιακό Συμβούλιο για τον Α' βαθμό και στο αναθεωρητικό δικαστήριο της επαρχίας για τον Β' βαθμό. Βασι-

κές αποφάσεις, προϋπολογισμός, φόροι, κ.λπ. μπορούν να ελεγχθούν στις λαϊκές συνελεύσεις ή με δημοψήφισμα.

Αποφάσεις του Επαρχιακού Συμβουλίου σπουδαίας σημασίας υποβάλλονται σε δημοψηφίσματα «οίκοθεν» ή αν το ζητήσει το 1/5 του λαού της Επαρχίας ή τα 2/3 των κοινοτικών και δημοτικών συμβούλων της επαρχίας.

Στο άρθρο 80 του Κώδικα της ΠΕΕΑ διαβάζουμε: «Τα αντιπροσωπευτικά σώματα της Τ.Α. λειτουργούν ελεύθερα και αδέσμευτα από κάθε επέμβαση και κάθε αρχή...»

Η Συνέλευση αντιπροσώπων Αυτοδιοίκησης

(Οι τοπικές ενώσεις και η ΚΕΔΚΕ της Αντίστασης).

Στα άρθρα 75-77 διαμορφώνεται το θεσμικό πλαίσιο των ενώσεων με πληθυσμιακή αναλογική σύνθεση, αυτονομία και αρμοδιότητες που ανάγουν το «Πανελλαδικό Συνέδριο των επαρχιών, δήμων και κοινοτήτων» σαν ανώτατο σώμα των Αυτοδιοικήσεων της χώρας σε «τεχνικό και πολιτικό συμβούλιο της Αυτοδιοίκησης και της κεντρικής εξουσίας» σε θέματα αποκεντρωμένης διοίκησης (Αυτοδιοίκησης).

Προτάσεις του Συνεδρίου θεωρούνται νομοθετικές προτάσεις που υποβάλλονται υποχρεωτικά από τους αρμόδιους γραμματείς (Υπουργούς) στο νομοθετικό σώμα στην πρώτη σύνοδό του, μετά από τεχνική επεξεργασία που γίνεται από το «Συμβούλιο Τοπικής Αυτοδιοίκησης» της Γραμματείας (Υπουργείου) Εσωτερικών.

Τα Νομικά Πρόσωπα (Μεταφορά τους στην Αυτοδιοίκηση)

Με το άρθρο 79 τα ποικιλώνυμα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου που λειτουργούν στην περιφέρεια επαρχιών, δήμων και κοινοτήτων (ύδρευσης, οδοποιίας, γεωργικά ταμεία κ.λπ.) καταργούνται και η περιουσία του (και φυσικά η αρμοδιότητά τους) περιέρχεται αντίστοιχα στην επαρχία, το δήμο ή την κοινότητα με μόνη απόφαση του υπουργού Εσωτερικών.

Για τα λιμενικά ταμεία και την κατάργησή τους και τη μετα-

φορά τους στην Αυτοδιοίκηση σε πόλεις πάνω από 20.000 κατοίκους χρειάζεται κοινή απόφαση των υπουργών Εσωτερικών και Συγκοινωνίας.

Να σημειώσω ότι σήμερα αυτά τα «δήθεν αυτοδιοικούμενα πρόσωπα» ζουν και βασιλεύουν και τον κόσμο κυριεύουν και ότι είναι πληγή της δημόσιας διοίκησης.

Αξίζει όμως να επισημανθεί η επικαιρότητα αυτού του άρθρου του κώδικα του 1944 και η συγγένειά του με τα άρθρα 8, 9, του Ν. 1416/84 «Για μεταφορά πόρων και αρμοδιοτήτων» που ξεχάστηκαν στους «φοριαμούς» του υπουργείου Εσωτερικών.

Η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση

Στο θεσμικό οδοιπορικό που παραθέτουμε αξίζει να μνημονεύσουμε από τα κείμενα των «Κωδίκων» τό άρθρο 30 των «Διατάξεων για την Αυτοδιοίκηση» του Στρατηγείου του ΕΛΑΣ, το οποίο θεσμοθετεί τριτοβάθμια Αυτοδιοίκηση σε κάθε νομό, με Νομαρχιακό Συμβούλιο με αιρετό πρόεδρο, αντιπρόεδρο και γραμματέα.

Το άρθρο 31 χαρακτηρίζει τη νομαρχιακή συνέλευση ως το ανώτατο σώμα της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης και συγκροτείται από όλα τα μέλη των Επαρχιακών Συμβουλίων του Νομού.

Κλείνω εδώ με τις ακροτελευταίες γραμμές της αιτιολογική έκθεσης του γραμματέα Εσωτερικών και εισηγητή του Κώδικα της ΠΕΕΑ.

«Οι θεσμοί μας αυτοί, κατακτημένοι από τον ελληνικό λαό και θεμελιωμένοι στους πόνους του Εθνικοαπελευθερωτικού Πολέμου, θα βρουν τη συντακτική έκφρασή τους στο Σύνταγμα της λαοκρατικής Ελλάδας που θα γράψει αύριο ελεύθερος και κυρίαρχος ο ελληνικός λαός». Μόνο που και αυτοί οι οραματισμοί, όπως και εκείνοι του ελληνικού διαφωτισμού του '21 περιμένουν ακόμη τη λύση τους και σήμερα δύο αιώνες απόσταση από την Επίδαυρο του '21 και μισό αιώνα από τις Κορυσκάδες του '44.

Β' Ο Κώδικας της ΠΕΕΑ και ο δημόσιος τομέας

Γράφεται στην εισηγητική έκθεση:

«Παράλληλος όρος στην οργανική λύση των οικονομικών των Δήμων, Κοινοτήτων και Επαρχιών, που δημιουργείται με την προτεινόμενη πράξη, είναι ο όρος της ελεύθερης σύστασης δημοτικών, κοινοτικών και επαρχιακών υπηρεσιών (Σημ. επιχειρήσεων της Αυτοδιοίκησης, δημοτικών κ.λπ. θα λέγαμε με τη σημερινή ορολογία).

Ο όρος αυτός έχει μεγάλη σημασία γιατί τείνει να αναπτύξει την οικονομική δράση της Αυτοδιοίκησης και να την κάνει βασικό οικονομικό όργανο στην περιφέρεια.

Εδώ φυσικά η Αυτοδιοίκηση θα βαδίζει με περίσκεψη, ώστε οι οικονομικές λειτουργίες που θα γίνουν υπηρεσίες της Αυτοδιοίκησης να μην καταργούν την επαγγελματική ελευθερία και να στηριχθούν σε σταθερά θεμέλια, τέτοια που να καταδείξουν την ικανότητα και την υπεροχή της κοινωνικής διεύθυνσης της οικονομίας του τόπου, απέναντι στην ιδιωτική ατομιστική διεύθυνση και απόλαυσή της.

Ακόμη πρέπει η σύσταση των υπηρεσιών αυτών, να αποβλέπει πρώτα και κύρια στην εξυπηρέτηση του λαϊκού συμφέροντος και κατά δεύτερο λόγο σε ταμειακά αποτελέσματα».

Πυκνό πολιτικά και θεωρητικά αυτό το απόσπασμα διαγράφει τις αρχές της οικονομικής παρέμβασης της Αυτοδιοίκησης και του δημόσιου τομέα γενικά θα έλεγα και παρουσιάζει ενδιαφέρον και για τους σημερινούς προβληματισμούς.

α) Διασφαλίζεται το δικαίωμα των ΟΤΑ για «Ελεύθερη σύσταση υπηρεσιών» (και επιχειρήσεων).

β) Επισημαίνεται η ευθύνη της αυτοδιοίκησης για το σεβασμό της επαγγελματικής ελευθερίας (ιδιωτικός τομέας, μικτή οικονομία) και για το ρόλο της στην περιφερειακή ανάπτυξη (της οποίας αποτελεί «βασικό όργανο»).

γ) Επισημαίνει ότι ο δημόσιος τομέας δεν είναι επιλέξιμος από μόνη την αντίθεσή του με τον ιδιωτικό τομέα.

«... οι οικονομικές λειτουργίες που θα γίνουν υπηρεσίες της Αυτοδιοίκησης, θα πρέπει να στηριχθούν σε σταθερά θεμέλια (η

Αυτοδιοίκηση να βαδίζει με περίσκεψη)... που να καταδείξουν (να αποδείξουν) στην πράξη την υπεροχή της κοινωνικής διεύθυνσης της οικονομίας απέναντι στην ιδιωτική ατομικιστική διεύθυνση και απόλαυσή της».

Εδώ σημειώνω τον όρο «κοινωνική διεύθυνση» και την εννοιολογική αντίθεσή του, όχι μόνο με την «ατομιστική» αλλά και με την «κρατιστική» αντίληψη. Τέλος, στην τελευταία παράγραφο διευκρινίζεται ότι η λειτουργία των υπηρεσιών (επιχειρήσεων) των ΟΤΑ «αποβλέπει πρώτα και κύρια στην εξυπηρέτηση του λαϊκού συμφέροντος και κατά δεύτερο λόγο σε ταμειακά αποτελέσματα» (κέρδη).

Έτσι η οικονομική παρέμβαση δεν αντιμετωπίζεται «οικονομικά» αλλά κοινωνικά και η οικονομική διάσταση είναι αναγκαία για να έχει «σταθερά θεμέλια» αυτή η παρέμβαση και να καταδείξει την υπεροχή της κοινωνικής διεύθυνσης της οικονομίας. Και φυσικά αυτό δεν αποδεικνύεται με προβληματικές επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα...

II. Η ΘΕΣΜΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ (1941-1944)

Το θεσμικό οδοιπορικό της Αυτοδιοίκησης στην Αντίσταση είχε μακρά πορεία ως την ψήφιση του Κώδικα της ΠΕΕΑ. Πρέπει όμως να σημειώσουμε ότι η θεσμική ωρίμανση πέρασε από το καμίνι των τοπικών πρωτοβουλιών με μια ποικιλία οργανωτικών σχημάτων που εμφανίζονται εμβρυακά σε κάθε γωνιά της Ελλάδας με «θεσμικούς νομοθέτες» τον ίδιο το Λαό και τις αντιστασιακές του οργανώσεις που στην πορεία μεταπλάθονται και ενοποιούνται όσο απλωνόταν η αντίσταση και διαμορφωνόταν η πολιτική της έκφραση και εξουσία στις ελεύθερες περιοχές. Επιστέγασμα πολιτικό, η Λαϊκή Αυτοδιοίκηση και η Λαϊκή Δικαιοσύνη, το Εθνικό Συμβούλιο και η ΠΕΕΑ και θεσμικά το «ψήφισμα - σύνταγμα» των Κορυσάδων και ο Κώδικας Αυτοδιοίκησης της ΠΕΕΑ.

Έτσι θα πρέπει να πούμε ότι πρωταγωνιστές σ' αυτή την πορεία δεν ήταν κάποιοι επώνυμοι αλλά η οργανωμένη πρωτοβουλία του αγωνιζόμενου λαού και ότι το θεσμικό έργο που

παρουσιάζουμε αποτελεί έκφραση της συλλογικής λαϊκής θέλησης, έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας και ώριμο τέκνο της ανάγκης και της κοινωνικής συνείδησης εκείνης της εποχής, όπως διαμορφώθηκε με τα ιδανικά του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα.

Διαβάζουμε στα χειρόγραφα απομνημονεύματα του Καπετάν Περικλή (Χουλιάρα) ενός από τους πρώτους σύντροφους του Άρη, που είχα την τιμή να χρησιμοποιήσω και τον ευχαριστώ εδώ στη συνάντησή μας και δημόσια.

«... Ο Άρης στο αχτίφ των κομματικών στελεχών στην Αγόρια-νη στις 14 Μάη 1942, εκεί που πήραμε την απόφαση για το ξεκίνημα του αντάρτικου άρχισε να λέει:

... Οι ομάδες αυτές με την ύπαρξη και τη δράση τους θα δίνουν θάρρος και δύναμη στο λαό... θα καταργούν τη διορισμένη από τους κατακτητές και την υπόδουλη Ελληνική Κυβέρνηση διοικητική εξουσία και θα αναδείχνουν από τον ίδιο το λαό τη δική του εξουσία που θα εξυπηρετεί τον ίδιο το λαό και τους σκοπούς του αγώνα...

Έτσι με τον καιρό, όσο θα πληθαίνουν οι ομάδες και θα λευτερώνονται τα χωριά... θα στήνεται και ο ανάλογος διοικητικός μηχανισμός με προοπτική μέσα σε ένα - ενάμιση χρόνο να δημιουργήσουμε στρατό και κεντρικό διοικητικό μηχανισμό...».

Και σε άλλες σελίδες:

... «Η κατάργησηση του κρατικού μηχανισμού άρχισε σιγά-σιγά από τότε που αρχίσαμε να μπαίνουμε στα χωριά... Προειδοποιούσαμε τον πρόεδρο να κόψει κάθε επαφή με τις κατοχικές και ελληνικές αρχές γιατί διαφορετικά θα θεωρείται προδότης της πατρίδας».

«... Τον Οκτώβρη του '42, όπως μου θύμισε μετά από χρόνια ο Θ. Καραθάνος, στο χωριό Αγία Τριάδα της Ευρυτανίας, χτύπησε η καμπάνα, μαζεύτηκε το χωριό, τουςμίλησα για τους σκοπούς του αγώνα και στο τέλος τους είπα:

Από τώρα καταργούνται τα κρατικά όργανα και τα διορισμένα από τους κατακτητές και το δουλικό ελληνικό κράτος Κοινοτικά

Συμβούλια, και στη θέση τους θα βγαίνουν άλλα από σας τους ίδιους που θα εξυπηρετούν μόνο το χωριό και τους σκοπούς του αγώνα...

... Τώρα πέστε ποιός είναι ο πιο έξυπνος και ικανός, ο πιο τίμιος άνθρωπος να αναλάβει Πρόεδρος και να διοικήσει μαζί με το Συμβούλιο το χωριό. Οι χωριανοί κοιτάζονταν χωρίς να μιλούν... Ξανά είπα τα ίδια..., πάλι τίποτα, ψυχία... Τότε τους είπα: αφού είναι έτσι πέστε ποιος είναι... ο πιο κουτός(!) και οι χωριανοί κατάλαβαν και υπόδειξαν και βγήκε Πρόεδρος ο Ράγκος...

Ήταν ένας αρκετά ψηλός, ξεραγγιανός άντρας, ψηλότερος από όλους τους χωριανούς και φορούσε στρατιωτική στολή. Ήταν απόστρατος αξιωματικός και δεν είχε καμιά σχέση με τον κομμουνισμό... Όμως πλήρωσε και αυτός για τη συμμετοχή του στην Αντίσταση. Βασανίστηκε άγρια από το κράτος και το παρακράτος που επιβλήθηκε μετά την... απελευθέρωση».

.....

Αργότερα αυτές οι πρωτοβουλίες «δέθηκαν» σε θεσμικούς κανόνες και μπολιάστηκαν με τις επιλογές της δημοκρατικής και ριζοσπαστικής παράδοσης και τους προβληματισμούς του κοινωνικού μας κινήματος και ο συλλογικός αντιστασιακός νομοθέτης έβαλε την ελληνική σφραγίδα στα γραπτά κείμενα. Αυτό δεν σημαίνει ότι παραγνωρίζουμε και το ρόλο των προσώπων που συνέβαλαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο σ' αυτή τη θεσμική πορεία και την τελική της γραφή.

Το οδοιπορικό αυτό το παρακολουθούμε στα βιβλία του Γεωργούλα Μπέικου και του Θαν. Τσουπαρόπουλου. Αξιόλογο είναι για τους προβληματισμούς μας και το αφιέρωμα στην Αντίσταση της «Επιθεώρησης Τέχνης» Τόμος ΙΕ - 67-68.

Τα αμφιλεγόμενα

Εκκρεμής ως τις μέρες μας είναι η αμφιλογία για την καταγωγή και τον χαρακτήρα της Αντιστασιακής Αυτοδιοίκησης.

– Για την καταγωγή:

Η μια άποψη θέλει αυθόρμητη την εμφάνιση ως θεσμού.

«... Εξεπήδησεν ο θεσμός αυτός και ανεπτύχθη αυτομάτως

μέσα από το Λαό, δίχως σαφή και οργανωμένην καθοδήγησιν» υποστηρίζει ο Α. Καστρινός, της Δ/νσης δικαστικού, του Στρατηγείου του ΕΛΑΣ. Αντίθετα, «δογματικά» θα έλεγα, ο Γ. Μπέικος στο βιβλίο του η «Λαϊκή Εξουσία στην Ελεύθερη Ελλάδα» υποστηρίζει:

«... Η Λαϊκή Αυτοδιοίκηση και η Λαϊκή Δικαιοσύνη, υπήρξαν καρπός σοφής και οργανωμένης καθοδήγησης συγκεκριμένης οργάνωσης του ΚΚΕ», θέση που φθάνει ως τα όρια της «σεχταριστικής» ιδιοποίησης της καταγωγής του θεσμού, για να χρησιμοποιήσω την ιδιωματική ορολογία, και ξεχνάει και την ΕΑΜική διάσταση της Αντίστασης. Πολλοί ακόμη υποστηρίζουν ότι το «κενό εξουσίας» αποτελεί στοιχείο της καταγωγής της Λ.Α., δεν εξηγούν όμως, την ποιότητα του «γεμίσματος» του κενού.

Στο εισαγωγικό μου σημείωμα στο κεφάλαιο Β' (Η θεσμική διαδρομή) του βιβλίου μου «Η Αυτοδιοίκηση στην Ελεύθερη Ελλάδα» – Από το Νεοελληνικό Διαφωτισμό στους «κώδικες της Αντίστασης» επιχειρώ μια σύνθεση (διαλεκτική κατά τη γνώμη μου) του οδοιπορικού του θεσμού που συνδυάζει την ανάγκη «άλλης» εξουσίας, τις τοπικές λαϊκές πρωτοβουλίες (το «αυθόρμητο» σαν προϊόν όμως ιδεολογικών και πολιτικών διεργασιών) και την οργανωμένη παρέμβαση «της πολιτικής βούλησης» όπως εκφραζόταν στις συγκεκριμένες συνθήκες από τις πολιτικές και στρατιωτικές οργανώσεις της εποχής. Αυτό το οδοιπορικό «προφητεύει» και ο Άρης, με αναφορά του που γίνεται σ' αυτό το σημείωμα.

Και αυτό το πνεύμα εκφράζει κατά την γνώμη η εισήγηση του Γ. Σιάντου (Γραμματέα υπουργού Εσωτερικών της ΠΕΕΑ) για το νέο «Κώδικα Αυτοδιοίκησης» προϊόν του «Εθνικού λαϊκού δημοκρατικού κινήματος». Έλεγε τότε ο Γ. Σιάντος: «Η αυθόρμητη αυτή εκδήλωση μιας βαθειάς τάσης του Ελληνικού λαού, ενός πηγαιού δημοκρατικού πνεύματος, συνδέει την σημερινή πραγματικότητα με την πιο γνήσια ελληνική παράδοση»... και στην αίθουσα όπου συνεδρίαζε το Εθνικό Συμβούλιο διαβαζόταν «Επίδαυρος 1821-Κορυσχάδες 1944».

Και αυτή η τοποθέτηση μας συνδέει με το ερώτημα για το χαρακτήρα της Λαϊκής Αυτοδιοίκησης:

– Ο Χ. Καλατζής στο τεύχος της «Επιθεώρησης Τέχνης» το αφιερωμένο στην Αντίσταση (Τόμος ΙΕ' - 67, 68) στο δοκίμιό του «Ιδεολογική Επιτομή της Νομοθεσίας της Εθνικής Αντίστασης» υποστηρίζει και κατά την γνώμη μου αποδειχνει ότι «κανένας παραλληλισμός των θεσμών της Εθνικής Αντίστασης, δεν μπορεί να γίνει με τα ρωσικά συμβούλια εργατών - στρατιωτών» (τα σοβιέτ).

– Ο Γ. Μπέικος στο βιβλίο του «Η λαϊκή εξουσία στην Ελεύθερη Ελλάδα, ιδεολογικοποιώντας την προσωπική του συνεισφορά στις διαδικασίες διαμόρφωσης των λαϊκών θεσμών, και τον «κομματικό του πατριωτισμό» μετατρέπει αυθαίρετα, αντιϊστορικά και δογματικά στοιχειώδεις αυτοδιοικητικές λαϊκές πρωτοβουλίες σε προπομπούς ελληνικών σοβιέτ, και τους εθνικο-λαϊκούς δημοκρατικούς θεσμούς των Κωδίκων της Αντίστασης σε θεσμούς Σοβιετικής Δημοκρατίας.

– Από την άλλη όχθη ο Δ.Ι. Ζέππος το 1945 με τις πολιτικές προκαταλήψεις που υπότασαν και τις επιστημονικές θέσεις στις σκοπιμότητες της εποχής έγραφε: Το διοικητικό καθεστώς της Εθνικής Αντίστασης έφερνε «τη σφραγίδα της άκρας αριστερας, τοσούτω μάλλον όσω η Σοβιετική Ρωσία ενσαρκώνει τα εγκαινιασθέντα συστήματα των ελεύθερων περιοχών».

Ο Χ. Καλατζής, τελειώνει την ιδεολογική του προσέγγιση γράφοντας: «Η νομοθεσία της Εθνικής Αντίστασης ήταν πρόοδος ολόκληρης ιστορικής εποχής, μεγάλο βήμα στην ιστορία των πολιτικών θεσμών της χώρας. Νομοθεσία αναδημιουργική, έδωσε λύση σε βασικά προβλήματα του ελληνισμού. Άνοιξε τον κλεισμένο δρόμο του '21 προς τη λαοκρατική δημοκρατία και έφερε πιο ψηλά τη νεοελληνική προοδευτική ιδεολογία».

Μια συγκριτική ανάγνωση των θεσμικών, πολιτικών και ιδεολογικών καταβολών του νεοελληνικού διαφωτισμού και των «κωδίκων της Αντίστασης» σε συνδυασμό με την εισηγητική (αιτιολογική) έκθεση της πράξης 55 (κώδικας ΠΕΕΑ), κατά τη γνώμη μου δικαιώνει τις εκτιμήσεις και τα συμπεράσματα του Χ. Καλατζή: «Η νομοθεσία της Εθνικής Αντίστασης δεν έθιξε τις

βάσεις του κοινωνικού καθεστώτος (θεσμούς ιδιοκτησίας, οικογένειας, μορφή πολιτεύματος, εκκλησιαστικό καθεστώς...). Όμως οι νέες αρχές που διέπουν αυτούς τους θεσμούς επαναθεμελιώνουν την εξουσία του λαού με μια νέα κατοχύρωση της (θεωρητικά ως τότε) αναγνώρισης της αναπαλλοτρίωτης και προτογενούς λαϊκής κυριαρχίας και το δέσιμό της με την πλατειά άσκηση αυτών των εξουσιών από το λαό» που τελικά είναι η βίωση της ελευθερίας της δημοκρατίας και των «ατομικών» δικαιωμάτων.

«Οι κύριες θέσεις των διαβεβλημένων αυτών θεσμών και οι νέες αρχές που τους διέπουν είναι μεταρρυθμίσεις που αν θεωρηθούν «ρήξη δικαίου» από τυπική νομική άποψη στην ουσία... φανερώνουν μια πολύ καθυστερημένη αναπροσαρμογή του ελληνικού νομοθετικού καθεστώτος σε θεσμούς που ισχύουν σ' όλες τις χώρες με αντιπροσωπευτική κυβέρνηση...».

Μόνο που εδώ θα πρόσθετα ότι οι θεσμοί δεν έμειναν «χάρτινα δικαιώματα» αλλά ενταγμένοι σε ένα συνολικό σύστημα λαϊκής δημοκρατίας ατομικών και συλλογικών δικαιωμάτων «γέμισαν» με εξουσία και ελευθερία με μια νέα αντίληψη συλλογικότητας που αποκατέστησε την σπασμένη σχέση: πηγή εξουσίας (λαϊκή κυριαρχία) – άσκηση εξουσίας. «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό και ασκούνται από το Λαό».

Πιστεύω ότι η μελέτη του Καλατζή που «συλλέχθηκε» σ' αυτή την έκδοση αποτελεί απαραίτητο στοιχείο, για την επιστημονική, πολιτική και ιδεολογική προσέγγιση των «Κωδίκων της Αντίστασης» και την κατανόησή τους.

Το Σύστημα και οι αρχές της Αυτοδιοίκησης

Το συνταγματικό πλαίσιο:

Ο θεσμός της Αυτοδιοίκησης όπως και όλη η Νομοθεσία της Αντίστασης θεμελιώνεται (ή επιβεβαιώνεται αναδρομικά θα έλεγα στις πολιτειακές και συνταγματικές αρχές του Α' ψηφίσματος του «Συντακτικού» Εθνικού Συμβουλίου:

- Η λαϊκή κυριαρχία πηγή πάσης εξουσίας και αρχής.
- Οι λαϊκές ελευθερίες είναι ιερές και απαραβίαστες.

– Η ισονομία και ισοπολιτεία των ανδρών και γυναικών της Ελλάδας.

(Σημ. Μόλις το 1952 «επίσημα» οι γυναίκες αποκτούν δικαίωμα ψήφου και πρόσφατα «διαγκωνίζονται» για την κατοχύρωση της ισότητας, «της ισονομίας και ισοπολιτείας»).

– Η εργασία, βασική κοινωνική λειτουργία, «δημιουργεί δικαίωμα για την απόλαυση όλων των αγαθών της ζωής».

– «Επισημη γλώσσα για όλες τις εκδηλώσεις της δημόσιας ζωής και για όλους τους βαθμούς της εκπαίδευσης είναι η γλώσσα του Λαού» (Από το πολίτευμα του Ρήγα ως το Ψηφισμα των Κορυσκάδων πέρασαν 150 χρόνια...).

– Και τέλος, η Αυτοδιοίκηση (και η Λαϊκή Δικαιοσύνη) ανακηρύσσονται θεμελιώδεις θεσμοί του Δημοσίου βίου, κατοχυρώνονται συνταγματικά.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση – «η οργανωμένη λαϊκή εξουσία που ασκείται με αιρετούς αντιπροσώπους και απ' ευθείας με τις συνελεύσεις του λαού για την διοίκηση της πόλης, του χωριού και της επαρχίας» συνδέει την αντιπροσωπευτικότητα με μορφές άμεσης δημοκρατίας και λαϊκής συμμετοχής.

Η Λαϊκή Συνέλευση στις μικρές κοινότητες και το δημοψήφισμα στις μεγάλες κοινότητες και τους Δήμους. Η δημοτική αποκέντρωση και το σύστημα των συμμετρικών (αυτοδιαχειριστικών) επιτροπών. Το δικαίωμα νομοθετικών πρωτοβουλιών. Αυτές οι αρχές διαπερνούν όλους τους «Κώδικες» με τη μία ή την άλλη μορφή. Από την απόφαση 6 του Κοινού Γεν. Στρατηγείου (10.8.1943) ως τον Κώδικα της ΠΕΕΑ, όπου συστηματικά πια ολοκληρώνεται θεσμικά η Αυτοδιοίκηση και η Αποκέντρωση (και φυσικά αυτό το πνεύμα διαπερνά τον «Κώδικα Ποσειδώνα», τις οκτώ εντολές αλλά και τις προδρομικές λαϊκές πρωτοβουλίες αυτοοργάνωσης και αυτοδιοίκησης).